

foglalja az érveket is, de már a szerkezetbenba még sem veszi be, mert akkor a Rhetorika számára nem maradnának anyagúl, melyből különben sokat kiszedeget, s átalánosít és ellapít. A 26—34. §-ig nem az *átalános formáiról* szól, az előadásnak, mint kellene, hanem a *különösekről*. Így ez a rész kis Rhetorika és szerkezetben s nem az elocutio fejtegetése.

Hogy ennyi kifogást teszek Koltai dr. műve ellen, álláspontom visz rá: egészen másnak képelem a szerkesztésben feladatát, a mint a magyar irodalom tanítását is. Szerzőnk, a hogy látom, még azt a dicséretes lépést sem meri megtenni, a melyet Góbi tesz, hogy emancipálná magát az elavult tankönyvek eljárása alól, s beéri azzal, hogy innen is, onnan is megtoldja Névyt, vázlatokkal elárasztja; igazában pedig sem felfogásban, sem munkája megszerkesztésében újat nem produkál és stílusa is híjával van annak a szabatosságnak és könnyűségnek, mely társa könyvének érdeme.

Ítéletem ezek szerint odairányul, hogy Góbi Szerkesztésbenát, a mai rendszer feltételeihez képest, még használhatónak tartom, Koltai dr.-ét azonban nem örömet adnám tanítványaim kezébe.

(Szent-Gotthárd.)

TÓTH SÁNDOR.

Paedagogiai értekezések az 1892/93. évi középiskolai programokban.

Midőn ezennel hozzáfogunk az 1892/3. év végével megjelent középiskolai programok paedagogiai értekezéseinek ismertetéséhez, nagy örömmel jelentjük, hogy a megelőző év paedagogiai programirodalma-hoz képest a mostani minden tekintetben — úgy mennyiség, mint minőség dolgában — feltűnő haladást mutat. Nem tudjuk, így áll-e a dolog az ilyen évről-évre megújuló irodalmi productióval is, mint a föld termésével: az egyik esztendőben jó, a másikban esetleg kevésbé jó a termés, a nélkül, hogy maguk a földművelők az egyikről vagy a másiktól tehetnek. De meglehet az is, hogy e javulás azon fokozottabb figyelemnek és erősebb kritikának tudható be, melylyel szakközölyeink — közöttük a Magyar Paedagogia is — újabb időben a programirodalom termékeit kísérik, vagy pedig — s ez volna a legörvendetesebb oka — középiskolai tanáraink paedagogiai műveltsége csakugyan tetemesen haladt az utolsó évek alatt, és a fokozottabb műveltség nyilatkozik most egyszerre oly feltűnő módon a programirodalomban.

Nem kutatjuk, de nem is volna módunkban eldönteni, melyik ezek közül az igazi oka a jelzett haladásnak, csak a tényt konstatáljuk és lelünkbelől örvendünk rajta.

A mi a mennyiséget illeti, tavaly alig 30, az idén körülbelől 60*

* 4—5 értesítőt külön kérésünkre sem kaptunk meg, és így ezekről nem adhatunk számot.

a pædagogiai értekezések száma, vagyis az egész középiskolai irodalomnak mintegy $\frac{1}{3}$ -ad része pædagogiai tartalmu, s így körülbelöl kétszer annyi, mint tavaly.

Az 1891/92. év értekezései között csak elvétve akadt az ember tartalmasabb értekezésre, az idén van egy-két olyan, mely külön könyv-alakban is megjelent, és több más, mely igazán megérdemelte volna, hogy külön lenyomatban, tágabb körben is terjedjen, és csak gyéren találunk oly értekezést, mely olvasásra méltó ne volna. Különösen az általánosabb pædagogiai kérdésekkel foglalkozó értekezések, melyek egy-két évvel ezelőtt még a legkopottabb phrasisoknak dagályos stílusban irt tákolmányai voltak, alaposabb pædagogiai képzettségről és a kérdéseknek komolyabb átgondolásáról tanuskodnak. Szép haladás mutatkozik továbbá az iskolaszervezés kérdésében, melyeket bizonyos statisztikai szemmel nézegetnek, — a mi, ha nem lehet is mindig egyedül mértékadó, de sokszor becses útmutatásokkal szolgálhat.

Csak egy csoportjuk van még mindig az értekezéseknek, melynek eddigi modorával megbarátkozni nem tudunk, t. i. az egyes iskolák történetével foglalkozó értekezések. Még mindig nagyobbára csak az építkezések, alapítványok, személyváltozások és hasonló külsőségek leírásai ezek, de az iskolák pædagogiai szelleméről, a bennök levő oktatási állapotokról, fegyelmező és methodikus intézkedésekről alig tudunk meg valamit. Nem tagadható ugyan, hogy némi, bár igen csekély, javulás itt is mutatkozik és vagy az általános országos középiskolai mozgalmakra való vonatkoztatás vagy bizonyos statisztikai következtetések vonása által az idevágó értekezések is kevésbé szárazak most, mint ezelőtt voltak. De azért még mindig hijját érezzük annak, a mit már hangsúlyoztunk: t. i., hogy belső életükre, tantervükre, órarendükre, a tantárgyaknak a tanító kezében való csoportosítására, a tanárok képeztetésére, az iskolai fegyelmezés módjaira, érdemjutalmazás és fenyítés, bizonyítványadás, szüenidőbeosztás stb. és mindenekelőtt a használt tankönyvekre nézve ismertetnék az illető intézetek multját. Pedig csak így hordhatnának össze oly becses történeti anyagot, melyből közvetlen gyakorlati, sőt elméleti tanulságot is vonhatnánk.

A mi azt a localis jelleget illeti, melyet tavaly a programmértekezőknek figyelmébe ajánlottunk, t. i. a helyi tantervmódosítások és egyéb helyi szükségletek vázolását: ezt az elemet is inkább megtalálhatjuk a most előttünk levő, mint a tavalyi értekezésekben.

Ezek általános megjegyzéseink az 1892/93. programok pædagogiai értekezéseiről. — Alább következnek az egyes értekezések rövid ismertetései, illetőleg inkább tartalmuk reproductiói. Az értekezéseket ezuttal a következő hat csoportra osztottuk: 1. Erkölcsi nevelés (fegyelmezés). 2. Testi nevelés. 3. Középiskolai tantárgyak methodikája.

4. Szervezés és statisztika. 5. Pædagogiai és tanügyi történet. 6. Vegyesek.

Az erkölcsi nevelés kérdéséhez tartoznak a következők:

1. Az iskola nevelőeszközei. (A t. szülők figyelmébe.) Irta Párkányi Gyula. (Eperjesi hir. kath. főgymnasium.) E jól megírt értekezés világosan és itt-ott igazán mélyebb pædagogiai értéssel fejtegeti az iskola ethicumát és specialis helyzetét a családdal szemben. Különösen az értekezés első részében, melyben a közös tanítástól, mint ilyentől várható nevelő hatásokat tárgyalja, helylyel-közzel igen találóan formulázza az iskola hivatását a gyermekben a közösség iránt való erkölcsi tudat fejlesztésére. «Az iskola — mondja igen jól egy helyen — alkalmas közvetítője az átmenetnek a családból a nagyobb életközösségbe, az államba, a benne érvényben levő közös oktatás, közös nevelés által. A közös élet, a közös munka és közös üdülés éleszti és erősíti a közösség iránt való érzeket; a tanulóban érdeklődés ébred az iskolai közös életben a társas élet iránt és megtanulja erkölcsi feladatainak legfontosabbikat és legnehezebbikét megoldani, t. i. a társas élet iránt tartozó kötelemeinek megfelelni.» Helyesen átlátva, hogy az iskola ép az emberi közös vonások nevelésére van hivatva, míg az egyéniség fejlesztése csak a család dolga lehet, mondja továbbá: «Az iskola megteheti, sőt meg is kell tennie, hogy egyrészt a tanulók átlagos tehetsége, másrészt a nagy életkörök: egyház, község, állam követelményeihez képest általános normákat szab meg és ezek szerint tudományos tekintetben bizonyos általános követelményeket; másrészt az iskolai életet felölelő, mindenkit egyaránt kötelező rendszabályokat állít fel. Ebben rejlik oka annak, hogy az iskolákban egyeseknek különös tehetsége, sőt jogosult hajlama is gyakran rövidegséget szenved; de a családnak elég alkalma van ezt pótolni, kiegyenlíteni; az iskola pedig igen fontos nevelőeszközt nyer az említett körülményben, a mi a házi nevelésben hiányzik.» De nemcsak így általánosságban tudja Párkányi az iskola erkölcsi hatását körvonalozni, hanem eléggé határozottan, bár óvakodva minden túlzástól, mutat rá azon specialis vonásokra is, melyeket az iskola fejleszt. Itt különösen az engedelmességre vonatkozó passusok érdemelnek figyelmet, a melyekben a családban uralkodó szeretetet szembeállítja az iskolában uralkodó tekintélylyel, parancscsal, törvénnyel — csak szerettük volna, ha írónk, ki egyébiránt meghatározásaiban eléggé pontos, egy idevágó helyen distinguált volna a «jogosság» és «törvényesség» között; hasonlóképen nem kellett volna az «egyenlőjogúságot» túlságosan emlegetni — jó, ha a «jog» és «jogosság» erkölcsi kategóriáját az iskola sphaerájába még nem visszük be, és csak «törvény» és «törvényességről» szólunk, mint írónk is más helyeken többnyire teszi. Nincs itt helye, hogy ez ethikai kategóriák között levő különbségeket bővebben fejtegezzük, —